

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних та прикладних наук

Кафедра перекладу та філології

РИТОРИКА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	02 “Культура і мистецтво”
Спеціальність	Дизайн
Освітній рівень перший	бакалаврський
Освітня програма	Графічний дизайн

Вид дисципліни	базова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Івано-Франківськ
ЗВО “Університет Короля Данила”
2022/2023

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри перекладу та філології
Протокол № 1 від 01.09.2022 р.

Розробник:

к.ф.н., доцент кафедри перекладу та філології

Тетяна МУЗИКА

УЗГОДЖЕНО:
Гарант ОП

Сергій ВАЩИШАК

Контактний телефон викладача	+38 (096) 945 13 85
e-mail	tetiana.muzyka@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	Кафедра філології та перекладу
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua

**Лист оновлення та перезатвердження силабусу
навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта освітньої програми

ВСТУП

Метою вивчення дисципліни «Риторика» є знання основ класичної і сучасної риторики як науки про мисленнево-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, вплив, досягнення певних цілей у процесі мовної комунікації, а також формування у студентів умінь і навичок продукувати та виголошувати різнотипні тексти відповідно до мети й умов спілкування в процесі їхньої майбутньої професійної діяльності.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення комплексу **завдань**:

- ✓ оволодіти знаннями, що складають зміст риторики як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять, опанувати риторичну термінологію;
- ✓ вивчити історію і джерела риторики;
- ✓ ознайомитися зі зразками промов якнайбільшого кола визначних ораторів минулого і сучасності з тим, щоб максимально використати їх досвід;
- ✓ оволодіти методом риторичного аналізу текстів різних типів промов, навчитися членувати текст, точно визначати тему, докази, мовні засоби /тропи і фігури/, доцільність кожного слова;
- ✓ використовуючи свої знання та досвід інших промовців, навчитися створювати тексти різних типів промов на потрібну тему і для різних ситуацій;
- ✓ виробити в собі уважне та критичне ставлення до свого власного мовлення і суспільної мовної практики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- особливості й характеристики етапів діяльності оратора – закони винаходу думки, класифікації розділів і видів ораторського виступу;
- методи підготовки публічного виступу, особливості створення промов різних типів;
- секрети техніки мовлення, правила дихання під час публічного виступу; анатомію мовленнєвого апарату (органів дихання, гортані, органів артикуляції);
- форми, види, засоби переконання в процесі ведення диспуту, полеміки, дебатів;
- проблеми, які стосуються мовного опрацювання й розуміння текстів правових актів;
- основні напрями, ідеї й проблеми ораторської майстерності;
- навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у процесі комунікації;
- найпоширеніші мовні/мовленнєві помилки інтерференційного типу, способи їх усунення;
- правила нормативного вживання мовних засобів у різних сферах комунікації українською мовою.

вміти:

- доречно та правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних ситуацій;

- складати партитуру тексту;
- створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, витяги;
- розвивати комунікативні компетенції, необхідні у професійному спілкуванні.
- моделювати спілкування з різними людьми й аудиторіями;
- будувати тактику виступу й аргументації, знаходити й усувати логічні помилки публічного виступу;
- правильно підбирати й застосовувати інтонаційно-виразні засоби мовлення, урізноманітнювати механізми наочності слова;
- вільно користуватися функціональними стилями та їхніми підстилями у навчальній діяльності і професійному вжитку;
- працювати з навчальною та довідковою літературою;
- вести діалог, дискусію на фахову тему;
- оформлювати вилучену з вітчизняних та іноземних джерел інформацію у вигляді реферату, наукової доповіді, письмового чи усного перекладу, анотації тощо;
- укладати бібліографічні списки;
- користуватися традиційними та електронними словниками.

Професійні компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Риторика» (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів вказані відповідно до освітньої програми “Розробка та тестування програмного забезпечення”, введеної в дію ЗВО “Університет Короля Данила” 01.09.2022 року)

Шифр та назва компетентності	Шифр та назва результату навчання
ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ПРН2. Знати кодекс професійної етики, розуміти соціальну значимість та культурні аспекти інженерії програмного забезпечення і дотримуватись їх в професійній діяльності.
ЗК8. Здатність діяти на основі етичних міркувань	
ЗК10. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	
ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	
ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і	

суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	
ФК5. Здатність дотримуватися специфікацій, стандартів, правил і рекомендацій в професійній галузі при реалізації процесів життєвого циклу.	

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	2	
Семестр	3	
Кількість кредитів ECTS	3	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	-
	семінари	30 год.
Самостійна робота		60 год.
Форма підсумкового контролю	залік	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Українська мова (за професійним спрямуванням)	Особистісна ефективність

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем семінарських занять

Тема 1. Риторика як наука, мистецтво та навчальна дисципліна (4 год.)

1. Риторика як навчальна дисципліна. Мета і завдання курсу «Риторика», зв'язок з іншими дисциплінами.
2. Предмет і функції ораторського мистецтва. Ораторська майстерність і риторика як наука й мистецтво переконання.
3. Основні частини риторики: історія, теорія, практика, техніка.
4. Закони, поняття, розділи риторики.
5. Зв'язок риторики з іншими дисциплінами.

Тема 2. Історичні витоки та розвиток риторики: традиції та сучасність (6 год.)

1. Риторика у Давній Греції. Сократ як родоначальник мистецтва ведення діалогу. Платон про єдність синтезу та аналізу в ораторському мистецтві. Виховний потенціал життя та діяльності Демосфена. Арістотель і його «Риторика».

2. Риторика у Давньому Римі. Творчість і спадщина Марка Туллія Цицерона. Три трактати про авторське мистецтво. Гай Юлій Цезар як оратор. Внесок у риторику Квінтіліана.
3. Вітчизняні риторичні традиції. Усна народна творчість як взірць національної ментальності, втілення у мові світогляду українського народу.
4. Причини пріоритетного розвитку церковно-богослівського красномовства. Становлення риторики Київської Русі.
5. Особливості політичних і судових промов І. Франка.
6. Види красномовства.
7. Три роди промов.

Тема 3. Методика підготовки та виголошення промови (8 год).

1. Особливості створення промов різних типів. Запам'ятовування текстів. Види та способи виголошення промов.
2. Методика підготовки публічного виступу.
3. Основні етапи промови.
4. Особливості виголошення промови.
5. Методичні рекомендації щодо подолання страху та скутості перед аудиторією.
6. Поняття «ідеальний оратор» та недоліки неспроможних ораторів. Образ «індивідуальності» та «неповторності».
7. Наявність чергування слухової та зорової інформації. Творче застосування різноманітних форм викладу та засобів наочності.

Тема 4. Теорія аргументації та заперечення у професійній комунікації (6 год).

1. Правила ведення суперечки. Коректні та некоректні прийоми в суперечці.
2. Поняття еристики. З історії мистецтва суперечки. Поняття про суперечку. Види суперечок. Класифікації суперечок. Засоби переконання в суперечці.
3. Співвідношення понять «полеміка», «дискусія», «диспут», «діалог». Природа полеміки. Полемічні елементи в монологічній і діалогічній формах виступу. Функції полеміки.
4. Майстерність ведення суперечки. Етика суперечок. Основні принципи ведення різного роду суперечок, умови їх застосування. Функції суперечок.
5. Засоби переконання: правдивість, чесність, гнучкість, принциповість, дисциплінованість. Прийоми переконання: полемічне загострення, позиційні крайнощі, концентрація дій, ефект несподіванки тощо.
6. Поняття про аргументацію. Структура аргументації. Методи аргументації.
7. Правила ефективної аргументації. Правила та культура ведення суперечок. Особливості формулювання запитань. Коректні та некоректні засоби аргументації.
8. Публічна полеміка як метод словесної провокації, що може привести до порушення громадської безпеки.

Тема 5. Культура усного мовлення як компонент позитивного іміджу фахівця (6 год.).

1. Культура мови як інструмент спілкування й фактор переконливого впливу. Ораторське мистецтво щодо вимови й публічного висловлювання.

2. Мовні навички й уміння. Місце мови в професійній діяльності. Культура мови як одна із сторін загальної культури фахівця.
3. Поняття літературної мови, діалекту та суржику.
4. Складові поняття культури мовлення. Смислова точність, багатство словника, логічна послідовність, чіткість, художня виразність.
5. Теоретичний і практичний аспекти культури мовлення. Поняття мовної норми. Види мовних норм.
6. Культура мови і чуття мови. Різновиди усного мовлення.
7. Види ділового спілкування: нарада; бесіда; телефонна розмова; перемовини.
8. Соціально-психологічні засади спілкування. Моделі спілкування: запобігливий тип; звинувачувальний тип; розважливий тип; віддалений тип; урівноважений тип.
9. Стилi спілкування: авторитарний; демократичний; ліберальний; агресивний; відчужений; альтруїстичний; маніпулятивний; місіонерський.
10. Комунікативні стратегії в професійному спілкуванні.
11. Діловий етикет (етикетні форми звертання, вітання, знайомства, прощання та ін.).
12. Комунікативні норми, особливості їх реалізації. Постулати кооперації (ефективного спілкування) Грайса. Постулати ввічливості. Урахування соціальних характеристик учасників мовленнєвої ситуації як запорука ефективного спілкування.
13. Конфлікт у діловому спілкуванні. Засоби маніпулювання у спілкуванні. Причини маніпулювання. Засоби маніпулювання.

Зміст самостійної роботи студента

Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни «Риторика»

Назва теми	Зміст завдання для самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. Поняття еристики та історія її зародження.	1.Опрацювати питання: - Вербальні та невербальні засоби спілкування. - Види публічних спорів. - Поняття коректних і некоректних методів ведення спору.	4
Тема 2. Поняття культури мовлення.	1. Опрацювати питання: - Унормована форма загальнонародної мови, її характеристика. - Класифікація мовних норм. 2. Виписати 10 прикладів порушення мовних норм.	6

<p>Тема 3. Види усного ділового публічного мовлення. Призначення, структура, види публічного виступу.</p>	<p>1. Опрацювати питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Етапи підготовки до публічного виступу. - Призначення і структура промови. - Основні закони логічності виступу. - Види промов, засади і функції. - Правила дихання під час виступу. - Паралінгвістичні засоби впливу на аудиторію. <p>2. Підготувати промову.</p>	6
<p>Тема 4. Зв'язок риторики з іншими науками. Культура ведення дискусії.</p>	<p>1.Опрацювати такі питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Регламент публічного виступу. - Відбір наочних засобів для виступу. - Етика ведення дискусії. - Індивідуальний стиль оратора. - Соціально-психологічна характеристика аудиторії. 	4
<p>Тема 5. Мова як засіб самовираження особистості. Українська мова як основа духовно-культурного розвитку народу</p>	<p>1. Опрацювати питання</p> <ul style="list-style-type: none"> - Впровадження державної мови в усі сфери суспільного життя. - Мовна політика України. - Національно-мовна ситуація в Україні. - Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні. - Основні фактори прискорення процесів впровадження державної мови на сучасному етапі державотворення в Україні. - Українська мова на лінгвістичній карті світу. - Етапи становлення і розвитку української мови. - Типологія логічних помилок та способи їх уникнення у діловій мові. - Мистецтво говорити (за працями Іржі Томана, Ольги Корніяки). 	10
<p>Підготовка до практичних занять</p>		30
<p>Разом самостійної роботи студентів</p>		60

ПОЛІТИКА КУРСУ

Відвідування занять є важливою складовою навчання. Усі пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Якщо студент відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час виконання письмових тестових завдань недопустимо

порушення академічної доброчесності. Студент повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до інших учасників навчального процесу, дотримуватися дисципліни, дбайливо ставитись до обладнання та книжкового фонду УКД, виконувати графік навчального процесу.

Оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів відповідно до «Положення про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів» розглядає та вирішує перший проректор або проректор з навчальної роботи на підставі заяви студента або подання декана.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Програмний результат навчання	Методи навчання	Метод оцінювання
ПРН2. Знати кодекс професійної етики, розуміти соціальну значимість та культурні аспекти інженерії програмного забезпечення і дотримуватись їх в професійній діяльності.	Словесні методи (розповідь-пояснення, бесіда), наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи), індуктивний метод, дедуктивний метод, порівняння, узагальнення, конкретизація, виокремлення основного, проблемно-пошуковий метод, репродуктивний метод, творчий метод, дослідницький метод, методи самостійної роботи вдома, робота під керівництвом викладача, інтерактивні методи (дискусія, мозковий штурм, бесіда-діалог).	Залік, поточний контроль (усний контроль, письмовий контроль, поточний контроль).

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю (заліку) – регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів», яке розміщено на сайті університету в розділі «Публічна інформація»

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в «Електронному журналі обліку успішності академічної групи» на підставі чотирибальної шкали - «2»; «3»; «4»; «5». У разі відсутності студента на занятті виставляється «н». За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять. Усі пропущені заняття, а також негативні

оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість «н» в журналі буде виставлено «0» (нуль балів), без права перездачі. Студенти повинні мати оцінки з не менше 50% аудиторних занять.

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 бали і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і, на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру.

До підсумкового контролю допускаються всі студенти, які виконали вищевказані вимоги.

Підсумковий контроль знань у формі заліку проводиться у вигляді комп'ютерного тестування. За результатами підсумкового контролю студент може отримати 40 балів.

Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не здали диференційований залік і повинні йти на перездачу. Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (національної шкали, 100-бальної шкали й шкали ЄКТС) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань студентів

Шкала ЄКТС	Шкала в балах	Національна шкала
A	90 –100	відмінно
B	83–89	дуже добре
C	76–82	добре
D	68–75	задовільно
E	60–67	достатньо
FX	35–59	незадовільно
F	1–34	неприйнятно

Підсумкова екзаменаційна оцінка студента може бути зменшена викладачем на 25% у випадку невиконання мінімальних вимог поточного контролю. Це рішення доводиться до відома студента, як правило, на останньому семестровому занятті з даної дисципліни.

Підсумкова екзаменаційна оцінка студента може бути збільшена (але не більше, ніж на 20 балів) навчальною частиною університету по дисципліні, за профілем якої студент веде результативну наукову роботу, на підставі подання проректора з наукової роботи.

Додаткові бали, на які збільшується або зменшується підсумкова екзаменаційна оцінка, виставляються у відомість тільки при умові позитивної здачі заліку.

Студенти, які не з'явилися на залік без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

Порядок повторного проходження контрольних заходів передбачає при підсумковому (семестровому) контролі:

- можливість підвищення рейтингу студента на екзаменаційній сесії шляхом одноразової повторної перездачі, попередньо повідомивши про це викладача з відповідної дисципліни та подавши заяву в деканат факультету. Одержаний при підвищенні рейтингу результат буде остаточним при виставленні підсумкової екзаменаційної оцінки;
- право на два перескладання академічних заборгованостей;
- право на повторне вивчення дисципліни. У цьому випадку відповідний навчальний компонент відноситься до індивідуального навчального плану наступного навчального періоду.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Онуфрієнко Г. С. Риторика : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 625 с.
2. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с. URL: <https://vlp.com.ua/node/18743> (дата звернення 13.01.2023).
3. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства : навчально-методичний посібник. Кіровоград, 2014. 108 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099912.pdf> (дата звернення 13.01.2023).
4. Гузенко І. І. Риторика : навчально-методичний посібник з курсів «Основи риторики» та «Професійна риторика». Львів, 2014. 328 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3492/1/rytoryka.pdf> (дата звернення 13.01.2023).
5. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства : навч. посібник. Київ : КНУТД, 2013. 245 с.
6. Куньч З. Українська риторика : історія становлення і розвитку : навч. посібник. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
7. Колотілова Н. А. Риторика : навч. посібник. Київ : Центр учб. літератури, 2007. 232 с.
8. Сагач Г. М. Словник основних термінів та понять риторики. Київ : МАУП, 2006. 280 с.
9. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика. Київ : Вища школа, 2006. 311 с. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38856/mod_resource/content/2/%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9C%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення 13.01.2023).
10. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2006. 311 с. *
11. Основи ораторського мистецтва : Практикум. Тернопіль : Астон, 2005. 296 с. *

12. Єрушевич Г. Д., Мельник Я. Г. Вступ до риторики. Івано-Франківськ : Плай, 2005, 160 с. *
13. Абрамович С. Д., Молдован В. В., Чикарьова М. Ю. Риторика загальна і судова : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с. *
14. Хоменко І. В. Еристика : мистецтво полеміки : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер. 2001. 192 с.*
15. Сагач Г. М. Риторика: навч. посібн для студентів серед. і навч. Закладів. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 568 с. *
16. Сагач Г. М. Слово животворяще : навчальний посібник з педагогічної риторики для вищих і середніх навчальних закладів України. Київ : Пошук, 2000. 286 с. *
17. Молдован В. В. Риторика : загальна та судова: навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер. 1999. 320 с. *
18. Томан Іржі. Мистецтво говорити. Київ, 1996. 269 с.*

Додаткова література

1. Кінг Л., Гілберт Б. Як розмовляти будь з ким, будь-коли і будь-де. Секрети успішного спілкування. Київ : Моноліт-Bizz, 2019. 204 с.
2. Борг Дж. Мистецтво говорити: таємниці ефективного спілкування. Київ : Фабула, 2019. 304 с.
3. Верховень В. Промови, що змінили світ. Харків : Фоліо, 2019. 320 с.
4. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Київ : МонолітBizz, 2018. 304 с.
5. Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти від найкращих спікерів. Київ : Наш формат, 2016. 256 с.
6. Кушнір Р. Великий оратор, або як виступати так, щоб вам аплодували стоячи. Дрогобич : Коло, 2013. 256 с.
7. Гончарова О. М. Античне красномовство як дискурсивний феномен культури : монографія. Київ : НАКККіМ, 2011. 272 с.
8. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять : навч. посібник. Київ : Кондор, 2003. 264 с.
9. Карнегі Д. Як завойовувати друзів та впливати на людей; Як виробляти в собі впевненість і впливати на людей, виступаючи прилюдно; Як перестати хвилюватись і почати жити. Харків : Промінь, 2001. 560 с.
10. Красномовець. URL: <https://krasnomovec.club/> (дата звернення 13.01.2023).
11. Риторика: Як навчитися гарно говорити URL: <https://blog.agrokebety.com/rytoryka-yak-navchytysya-harno-hovoryty>. (дата звернення 13.01.2023).

* Література, наявна в бібліотеці ЗВО «Університет Короля Данила».